

ukończeniu prywatnej pensji Marii Bielskiej we Lwowie, odbyła kurs bibliotekarski, a nast. praktykę w wypożyczalni książek *B. Połonieckiego we Lwowie, prowadzonej przez dr Matyldę Goldfluss-Gościeńską. W 1906 przybyła do Krakowa i w końcu tr. rozpoczęła prace organizacyjne w celu założenia wypożyczalni książek. Za pieniądze uzyskane ze sprzedaży rodzinnego majątku Uroż k. Sambora nabyła księgozbiór do przyszłej wypożyczalni, która pod nazwą Czytelnia Naukowa i Beletrystyczna została otwarta 20 V 1908 przy ul. św. Jana 4. Koncesja opiewała na nazwisko Konrada Rakowskiego, literata i dziennikarza (powody tego oraz warunki umowy między współnikami nie są znane). Księgozbiór czytelnicy, złożony z książek w jęz. pol., niem., franc., ang. i wł., wynosił początkowo 4 tys. tomów i systematycznie rósł do ok. 30 tys. tomów w 1939. Rosła również liczba abonentów – w 1939 wyniosła ponad 2 tys. osób. Od początku prowadzono dwie formy abonamentu: tańszy obejmował wyłącznie literaturę beletrystyczną, droższy – beletrystyczną i naukową. Opłata uzależniona była także od liczby wypożyczanych książek i w roku otwarcia czytelnicy wynosiła od 1 do 4 koron. Abonentom spoza Krakowa, przebywającym na wakacjach, czy w uzdrowiskach, oferowano wysyłkę książek w specjalnie do tego celu skonstruowanych skrzynkach (formy tej zaniechano ok. 1930). Czytelnicy mogli też kupić drukowany *Katalog Czytelni Naukowej w Krakowie* (Kr. 1908, 1911, 1921), *Czytelnia Naukowa i beletrystyczna w Krakowie* (Kr. 1929), *Dodatek do katalogu Czytelni Naukowej w Krakowie* (Kr. 1910, 1913). Katalogi, poprzedzone regulaminem korzystania z wypożyczalni, zawierały spis księgozbioru w podziale na beletrystykę dla dorosłych i młodzieży (dodatkowo wyróżniano książki w jęz. niem., franc. i ang.) oraz literaturę nauk., ułożoną według dziedzin wiedzy. Systematycznie, w 1908-33 w dzienniku „Czas”, ukazywały się ogłoszenia reklamujące czytelnię. W styczniu 1912 Czytelnia została przeniesiona do lokalu przy ul. św. Jana 6, a w 1914 – do pomieszczeń przy ul. św. Jana 8, gdzie pozostała już do końca swojego istnienia. Gdy w 1916 zmarł K. Rakowski, S. rozpoczęła starania o uzyskanie koncesji na własne nazwisko, zakończone sukcesem dopiero w maju 1918. Po 1931 w prowadzeniu Czytelni pomagała S. Anna Starzewska (1883-1966), siostra męża, a po 1930, po przejściu na emeryturę, także mąż Jan (1867-1955), urzędnik skarbowy. Ponadto S. zatrudniała stałych pracowników (w chwili likwi-

STARZEWSKA ANIELA z d. Noskowska
(8 I 1881 Warszawa – 7 II 1977 Kraków) właścicielka wypożyczalni książek. Po

dacji wypożyczalni pracowało w niej 9 osób). W 1937 otrzymała od Pol. Akad. Literatury na wniosek T. Boya-Żeleńskiego Srebrny Wawrzyn Akademicki. Dzięki dużemu zasobowi książek w jęz. niem. (ok. 2500 tomów), Wypożyczalnia działała także w czasie II wojny świat.; książki, które mogły budzić zastrzeżenie okupanta, ukryto poza Krakowem. W tym czasie z wypożyczalni korzystali nie tylko jawni abonenci (ok. 1000 osób); udostępniała też książki na potrzeby tajnego nauczania. Po zakończeniu II wojny świat. wypożyczalnia rozpoczęła normalną działalność, ze zmniejszonym jednak księgozbiorem, bo w czasie wojny zniszczeniu uległo ok. 11 tys. tomów. Księgozbiór udało się uzupełnić do stanu sprzed wojny do końca 1949. W tym czasie nie publikowano już drukowanych katalogów, a wykaz nowości był dostępny jedynie w postaci maszynopisu. W 1956 Prezydium Miej. Rady Nar. podjęło decyzję o likwidacji wypożyczalni. W jej obronie wystąpili wówczas czytelnicy, w tym wybitni przedstawiciele krakowskiego świata nauki i literatury. Satyryczny felieton, ośmieszający decyzję rady zamieścił „Dziennik Polski”. Protesty sprawiły, że wypożyczalnia S. nie podzieliła losu innych krakowskich wypożyczalni prywatnych i działała aż do 1974. Wówczas to S. rozpoczęła starania o przekazanie czytelni, liczącej ok. 43 tys. wol. i 1400 czytelników, w inne ręce. W listop. tr. zwróciła się do Prezydenta Krakowa z ofertą odpłatnego przejęcia księgozbioru. Ostateczna likwidacja czytelni nastąpiła dopiero w 1976. S. zdecydowała się nieodpłatnie przekazać miastu 40950 wol., a pozostałe 2287 tomów kupiła Miej. B-ka Publ. za kwotę 200 tys. zł. Kwota ta miała być przeznaczona na pokrycie zobowiązań S. wobec pracowników czytelni i czytelników. Uroczystość przekazania daru odbyła się 22 IX 1976, a S. otrzymała wówczas Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski oraz Złotą Odznakę „Za pracę społeczną dla miasta Krakowa”. Dyrekcja MBP została zobowiązana przez Wydz. Kult. i Sztuki MRN do przekształcenia Czytelni w jedną ze swoich filii. Prace organizacyjne zakończyły się już po śmierci S. 28 IX 1977 uruchomiono filię, a 10 III 1978 nadano jej nazwę Filia Starej Książki im. A.S.

PSB (A. Gruca); Dz. Pol. 1977 nr 33 (nekr.); M.J. Ziomek: Czytelnictwo powieści. Najulubieńsi pisarze i najpoczytniejsze książki. – Prz. Współczesny 1931 nr 114 s. 68-89; Tenże: Czytelnictwo powieści w Polsce w świetle cyfr. Kr. 1933; B. Brzeziński: W stylu krakowskim. – Dz. Pol. 1956 nr 163 s. 6; A.

Starzewska: Moje drobne wspomnienia. [W:] Miałem kiedyś przyjaciół. Wspomnienia o Kazimierzu Tetmajerze. Kr. 1972 s. 199-202; E. Zagórska: Książka wyszła z za krat. – Dz. Pol. 1957 nr 104 s. 4-5; A. Rowiński: Z miłości. – Kultura 1975 nr 35 s. 7; Cenny dar A.S. – Dz. Pol. 1976 nr 217 s. 10 (z fot.); Służyła książką pokoleniom krakowian. – Echo Krakowa 1976 nr 215 s. 5; K. Zbijewska: Legenda i rzeczywistość. – Dz. Pol. 1976 nr 127 s. 4, 6 (z fot.); Filia starej książki. – Przekrój 1978 nr 1722 s. 12; Z. Gołąb: Wspomnienie z pracy w czytelni A.S. – Biul. Inf.-Instrukcyjny. Miej. Bibl. Publ. w Krakowie 1978 nr 114 s. 48-49; S. Kaszyński: Filia Starej Książki im. A.S. – Tamże 1978 nr 113 s. 53-62; Kronika. – Życie Lit. 1978 nr 12 s. 15 // B-ka Jagiell. Rpsy: Korespondencja A.S. z K. Czechowskim; Uniw. Jagiell., Instytut Inf. Nauk. i Bibliotekozn.: J. Kubiak: Czytelnia Naukowa i Beletrystyczna A.S. w Krakowie w latach 1908-1976, praca mag., masz.; Woj. B-ka Publ. w Krakowie: Materiały przekazania czytelni A.S.; Materiały rodu Starzewskich w posiadaniu K. Krajewskiej // Inf. Z. Gołąba.

Anna Gruca